

Oponentský posudek

**disertační práce PaedDr. Zdeňka Valjenta s názvem
„Aktivní životní styl vysokoškoláků (studentů fakulty elektrotechnické ČVUT v Praze“)**

Práce je rozvržena do 8 kapitol (202stran). Mimo to autor uvádí rozsáhlý seznam použité literatury (186 pramenů) a v příloze pak Dotazník (107 otázek), kterým získával potřebné informace pro posouzení aktivního životního stylu. V další rozsáhlé příloze (72 stran) uvádí tabulky a grafy, jež v některých případech upřesňují údaje uváděné v textu práce, většinou však neúčelně grafickou formou vyjadřují totéž co je obsahem již v textu uvedených tabulek.

Disertační práce je vhodně strukturovaná. V první části věnoval disertant velkou pozornost teoretickým východiskům (50 stran), ve kterých na základě zhodnocení literárních pramenů definuje pojem životní styl a jeho dimenze. Zároveň se pokouší vymezit obsah pojmu aktivní životní styl (AŽS), který je podle disertanta závislý na kladné kombinaci 5 faktorů a to zdravé výživě, pitném režimu, rizikových faktorech, konzumu médií a pohybové aktivitě. Seznamuje s mnoha výzkumy zaměřenými na tuto problematiku, přičemž zvláštní pozornost věnuje sportu.

V subkapitole „Rizikové chování“ (str.15-18) autor uvádí výsledky našich i zahraničních autorů týkající se kouření, stravování, pití alkoholu apod. Zdá se mi, že některé z uváděných údajů, např. že 98% středoškoláků v ČR ochutnalo alkohol, nebo že 12,2% francouzských studentů se za poslední rok opilo více než 10x apod., jsou pro řešení AŽS nevýznamné.

V další části se disertant zaměřil na charakteristiku vysokoškolského studenta. Za zcela bezvýznamnou pro řešení tématu pokládám část 2.2.1. (str.19-20), ve které disertant podle různých autorů rozdílným způsobem periodizuje životní stádia. Naopak dobře je zpracována pasáž o sociálně ekonomických podmínkách vysokoškolského studia (str.25-32).

V teoretických východiscích věnuje dále disertant zcela oprávněně velkou pozornost sportu jako součásti životního stylu (kap. 2.4.). Poukazuje na rozdílný výklad pojmu sport, kdy mnohými autory je zužován na soutěžní – výkonnostní sport, zatímco v širším pojetí (dle Evropské charty o sportu) zahrnuje všechny formy tělesné činnosti, ať organizované či nikoli, tedy i individuální pohybově rekreační činnost. Disertant informuje o řadě výzkumů na danou problematiku, přičemž výsledky jsou velmi těžko srovnatelné, právě s ohledem na rozdílný výklad pojmu sport. Např. dle studie Bodnarukové ve věku 18-29 let sportuje pravidelně 81% respondentů, dle jiných autorů (Stepnoe, Zich, Unger) pravidelně sportuje 70-73% adolescentů zatímco vládní zpráva USA uvádí, že jen 30% mládeže se prokazatelně věnuje pohybové aktivitě.

V souhrnu lze konstatovat, že v teoretické části práce prokazuje disertant rozsáhlou informovanost o výzkumech týkajících se rizikového chování, volného času, sportu apod. Tato část je mnohdy přesycena množstvím často těžko srovnatelných údajů, z nichž některé jsou pro dané téma okrajové či zcela nevýznamné (např. že obyvatelé ČR mají nejvíce v oblibě fotbal).

Cílem disertační práce bylo prokázat, zda se v průběhu studia na ČVUT mění životní styl studentů. Za tím účelem disertant vytvořil 2 soubory:

- a) studující 1. ročníku (n = 625)
- b) studující vyšších ročníků (n = 581)

Pro ověření výsledků šetření si stanovil 6 pracovních hypotéz. Empirický výzkum byl realizován pomocí dotazníku (107 otázek), který autor na základě studia literatury sestavil sám. Pilotní studií (n = 52) si pomocí Spermanova koeficientu ověřil reliabilitu všech otázek. Studenti vyplňovali dotazník elektronicky.

Výsledky výzkumu jsou zpracovány formou tzv. četnostních tabulek, ve kterých jsou uváděny absolutní i relativní četnosti odpovědí. Dále disertant uvádí tzv. kontingenční tabulky, ve kterých s využitím mediánu, aritmetického průměru a směrodatné odchylky posuzuje významnost rozdílů. Přitom hodnotí nejen statistickou, ale i věcnou významnost rozdílů. Metody, jež při analýze ordinálních dat používá nejsou zcela obvyklé, ale někteří autoři (např. Sak, Zich aj.) je v sociologicky orientovaných výzkumech připouštějí.

Dotazník, který disertant vytvořil, se mi zdá velmi obsáhlý. Mnohé z otázek jsou pro posouzení AŽS nepodstatné, např. místo trvalého bydliště, typy škol kde respondent maturoval, úroveň zbožnosti, vlastnictví sportovního vybavení a desítky dalších. Většina z nich nebyla z pohledu AŽS, ani při potvrzování platnosti pracovních hypotéz, použitelná.

Výsledky výzkumu jsou v práci prezentovány ordinálně, tj. v pořadí tak jak byly položeny otázky. Pro přehlednost práce by však bylo mnohem vhodnější uspořádání tematické, při kterém by byly do jednoho bloku kumulovány pouze ty otázky, jež se vztahují k posouzení platnosti příslušné pracovní hypotézy.

Výsledky výzkumu, ve kterých disertant shrnuje do jaké míry byla potvrzena platnost šesti předem formulovaných pracovních hypotéz, jsou uvedeny v kapitole „Diskuse“ (str.176-191). Opírá se přitom pouze o ty indikátory, ve kterých byly prokázány průkazné změny mezi soubory studentů.

K potvrzení pracovní hypotézy H1, vztahující se k rizikovému chování, disertant formuloval celkem 22 otázek. Nulovou hypotézu zamítá vzhledem k tomu, že se u studentů vyšších ročníků v porovnání se studenty 1.ročníku průkazně zlepšilo 7 indikátorů a naopak 7 dalších průkazně zhoršilo. Lze tedy konstatovat, že u tzv. rizikového chování byly prokázány výrazné rozdíly.

K potvrzení H2, že studenti vyšších ročníků mají méně času na volnočasové aktivity formuloval disertant 18 otázek. Průkazné změny zjistil pouze u 12 indikátorů, z toho u 10 je prokazatelně nižší četnost a pouze u 2 (čas věnovaný partnerovi a sportovní a tělovýchovná činnost) je četnost prokazatelně větší. Na základě toho disertant potvrzuje platnost H2.

K potvrzení H3 využil disertant 4 otázek. Dochází k závěru, že u studentů vyšších ročníků dochází průkazně k nárůstu finančních výdělků, pracovní doby i peněžní částky, kterou mají pro osobní potřebu k dispozici.

H4 měla ověřit, zda studenti vyšších ročníků se méně věnují sportu a dalším pohybovým aktivitám. Tato hypotéza nebyla potvrzena. Není však zřejmé, na základě kterých otázek byl tento soud vysloven, neboť při srovnání 9 vybraných konkrétních sportovních odvětví, jež studenti v současné době realizují, nebyl mezi soubory prokazatelný rozdíl a pouze u 2 souhrnných otázek (105 a 106) je patrné, že studenti vyšších ročníků se věnují pohybovým aktivitám a sportu více.

Závěry týkající se motivace ke sportu (H5) jsou průkazné pouze u 3 ze 7 indikátorů. Předpokládaný pokles výkonové motivace nebyl prokázán.

Platnost H6, týkající se důvodů ukončení závodního sportu, souvisejících s nedostatkem volného času, vysokým studijním zatížením, nárůstem pracovní činnosti a rovněž i se změnou bydlení byla plně prokázána.

Poněkud nesourodě jsou zařazeny do kapitoly „Diskuse“ některé další údaje, týkající se např. sportovního diváctví, vlastnění sportovního vybavení, úrovně sportovních dovedností apod., jež nepřispívají k vyhodnocení platnosti žádné z pracovních hypotéz a z pohledu AŽS jsou zcela okrajové a bezvýznamné.

V poslední části práce nazvané „Komparace“ srovnává disertant některé údaje z vlastních šetření s výsledky jiných výzkumů. Jde jen o hrubou, povšechnou orientaci, významnost rozdílů je pouze slovně okomentována.

Závěr:

Téma práce je aktuální. Disertant se při srovnání studentů 1.ročníku a vyšších ročníků fakulty elektrotechnické ČVUT pokusil prokázat změny v mnoha indikátorech, jež charakterizují aktivní životní styl. Teoretická východiska, při kterých se opírá o analýzu mnoha literárních pramenů jsou dokladem širokého rozhledu v dané tematice. Rovněž při volbě metod zpracování dat se opírá o literární prameny. I přes některé výhrady je možné hodnotit jejich použití za adekvátní.

Dotazník, který autor sestavil, je zbytečně rozsáhlý. Zahrnuje mnoho otázek, jež pro posuzování AŽS nejsou adekvátní a disertant většinu z nich pro prokazování platnosti pracovních hypotéz nemohl využít.

I přes tyto výhrady je možné konstatovat, že výzkum přináší některé nové poznatky, umožňující posoudit změny aktivního životního stylu v průběhu vysokoškolského studia.

Předkládaná práce i přes některé výše uvedené výhrady splňuje podle mého názoru požadavky na disertační práci a to v souladu s řádem doktorandského studia, a proto ji doporučuji k obhajobě.

V Praze dne 3. září 2010

Prof.PhDr. Zdeněk Teplý, Dr.Sc.